

folyamatban van, akkor beszéljen Zimmermann őexcellenciájával a szászok és a többi román területen maradó német nemzeti szabadságának biztosítása érdekében.

Romániát úgy is meg lehetne nyerni, ha Németország garantálná az autonómiát a magyarországi románoknak. Erre Románia megszállná a román területeket, amely esetben azonnal érdekkonfliktus keletkezne Oroszország és közte. Ha Németország győz, Románia köteles csapatait visszavonni. Erre egy győztes Németországnak az a garanciája, hogy megtagadása esetén bármikor elűzheti a románokat. Ha azonban az oroszok legyűrik Ausztria-Magyarországot, akkor az új Románia legalább nem Oroszországnak — hanem Németországnak maradna lekötöztetve. Tudom, hogy ez paradoxnak tűnik, de hiába, semmi sem paradox vagy abszurd — és ha az volna, mellékes —, ha célra vezet.

Levelemhez csatolom:

1) „Az Est” egy vezércikkét. Bizonyítja, hogy Tisza cenzúrája megengedi az elégedetlenség magvainak elvetését.

2) Filipescu egy beszédét, amely azt bizonyítja, hogy őt is meg lehetne nyerni, ha Németország ráveszi a magyarokat engedményekre.

3) A „Drapelul”⁴ cikkei bizonyítják, milyen messzire mennek el a magyar lapok, ha a honvédekről beszélnek.

Ha beszél Fröhlich barátjával,⁵ akkor kérem, kísérelje meg mindenképpen rávenni, hogy fáradjon el Zürichbe. Nem akarunk rendezetlen útlevellel utazni. Azonkívül ezekben az időkben, amikor az ember nem tudja, milyen sokáig lesz elvágva otthonról és bevételi forrásaitól, néhány száz márka is latba esik. De kérem, ne vegye ezt esetleg célzásnak, mert semmi esetre sem fogadunk el kárpótlást...

Ismételten kérem, vegye rá Fröhlich úr barátját, hogy Zürichbe jöjjön, ha a megbeszélést velünk fontosnak és nem elkésettnek tartja.

50

1915 márc. 28

Az „erdélyi magyar birtokakció” a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetségének közgyűlésén¹

A Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége ma *Teleszky* János dr. pénzügyminiszter elnöklésével tartotta meg rendes évi közgyűlését. A négy éves intézménynek az erdélyi középirtokok érdekében kifejtett eddigi akciója és ez akció sikere volt a mai közgyűlés tárgya. A közgyűlésen részt vettek *Wekerle* Sándor, *Ullmann* Adolf, *Korányi* Frigyes báró, *Papp* Géza báró, *Szomjas* Lajos dr., *Osztrólczy* Miklós, *Dessewffy* Aurél gróf, *Hoyos-Wenckheim* Fülöp gróf, *Imrédy* Kálmán, *Rudnyánszky* Béla dr., *Bernát* István és *Bartóky* József.

A közgyűlést *Teleszky* János dr. pénzügyminiszter nyitotta meg rövid beszéddel, utalva arra a fontos nemzetgazdasági föladatra, amely a háború végeztével az Altruista Bankra várni fog.

⁴ A román nemzeti párt lugosi lapja.

⁵ L. 1. jegyzet; fölötte Tisza írásával: Roselius.

¹ A közölt tudósítás címe és leelőhelye: *Az erdélyi magyar birtokakció.* — Budapesti Hírlap 1915. márc. 28; 87. sz. 20–21. l. — Az erdélyi magyar középirtokosok egy részének gazdasági hanyatlása már az 1880-as évektől erősen foglalkoztatta az agrárius politikai köröket, különösen azért, mert a pusztuló középirtok jelentős része román vásárlók tulajdonába ment át. A magyar középirtok megerősítésére nagyirtokos, illetve nemzeti indíttatású társadalmi mozgalom indult, melynek élére gr. Bethlen István állt. A kérdésre l. Bethlen I.: *Az oláhok földvásárlásai Magyarországon az utolsó öt évben* (Bp., 1912); Tokaji László: *Eladó ország* (Kolozsvár, 1913); uő: *Új honfoglalás* (Kolozsvár, 1913).

A gyűlés elé terjesztett évi jelentés szerint az intézet az 1914. évben főképp az erdélyi birtokakció keretén belül fejtett ki munkásságot, hogy az erdélyi középbirtokosok terhén könnyítve megadja részükre azt a lehetőséget, hogy birtokukat lehetőleg megtarthassák.

Minden középbirtokosnál pontosan megállapították, hogy az illető tartozása után milyen drága kamatot fizetett eddig, valamint azt is, hogy a sokszor elviselhetetlen kamatfizetésnek *5 és fél százalékra* való leszállítása esetén fenntarthatja-e magát a gazdaság és meg lehet-e tartani az illető birtokot? Ahol ez valószínűnek látszott, az illető birtokost az akció kedvezésében részesítették.

Alsófehér-, Csík-, Fogaras-, Háromszék-, Hunyad-, Kisküküllő-, Kolozs-, Marostorda-, Nagy-küküllő-, Szeben-, Szolnokdoboka-, Tordaaranyos-, Udvarhely- és Szilágy-vármegyéből összesen 296 középbirtokos folyamodott olcsó kölcsönért az intézethez, összesen *134.344 katedra hold* birtokterülettel. Ebből 158 kérelmet 8,266.500 korona összegben kölcsönnyújtással intéztek el. 28 ügyet pedig bérbeadás és visszavásárlás jogosultságával kapcsolatos birtokvásárlással *4,732.300 korona* vételárban.

Birtokakciójával az intézet a meglévő birtokkategóriák helyes megoszlását is a lehetőségig igyekezett fenntartani. A rendezéssel sikerült megakadályozni, hogy az erdélyi részekben ne kerüljenek a birtokok tömeges eladásra, más szóval ne következzenek el nagymértékű birtokelértéktelenedés.

Fölhasználta az intézet az alkalmat arra a fontos tennivalóra is, hogy ott, ahol lehetséges volt, *a zavaros telekkönyvi állapotot is rendezze.*

A perlés alatt álló tartozásokat kiegyenlítették, és így a kölcsönkérőket megkímélték a sok zaklatástól és a peres eljárás nagyarányú költségétől. Miután a tartozások jelentékeny része *erdélyi* pénzügyintézeteknél állott fenn, a tartozások kiegyenlítése által egyes erdélyi pénzügyintézetek jelentékeny összeghez jutottak, mi közvetve az erdélyi pénzpiac javára is szolgált.

A gazdaság normálisabb, több helyen *intenzívebb* vezetésére — a lehetőséghez képest — méltányos összegű forgótőkét is bocsájtottak rendelkezésre, lehetővé téve, hogy a birtokosok gazdaságukból maguknak nagyobb jövedelmet biztosítsanak. Sok esetben egyes helyi erdélyrészi magánhitelezők jutottak ez idő szerint nem realizálható követelésükhöz, és ilyenformán indirekt ezeken is segítettek.

Valószínű, hogy az így rendezett középbirtokosok nagyobb munkakedvvel és energiával fognak tovább gazdálkodni, mert megszabadultak az elviselhetetlen kamatterhek okozta kedvetlenségtől és nyomástól. Általános szempontból is igen nagy jelentőségű, hogy az erdélyi középbirtokok jövő sorsa és fölhasználása tekintetében az állam gondozó befolyását biztosították oly esetben, amikor akár a gazdasági viszonyok szerencsétlen alakulásából, akár az egyesek hibájából kifolyóan, a középbirtokok megtartása lehetetlennek bizonyult volna.

A jelentést a közgyűlés megnyugvással vette tudomásul.